

29 juni 1918 Door de Peel.

Van den Limburgschen kant trokken wij in den vroegen morgen de Peel tegemoet. Aanvankelijk leidde de weg door een vrij dicht-bevolkte streek; groepen van huizen wisselden af met alleenstaande boerderijtjes en naast de roggevelden, waarvan de duizenden groene aren breed uitgolfden in de zachte koelte, lagen dichte kreupelboschjes, waarin fitissen, vinken en nachtegalen jubelden. Het geheel vormde een alleraardigst landschap, dat zeer zeker op meer bekendheid aanspraak zou mogen maken. Maar het Noorden van de provincie langs de Maas is voor het overgrootste deel voor ons volk een onbekend terrein, al bestaat er natuurlijk kans, dat daarin spoedig verandering zal komen, nu de zomergasten zich niet buiten de landspalen kunnen begeven. Nu onze oude zomeroorden lang niet kunnen voldoen aan de vele aanvragen, heeft menige streek in de afgelopen twee of drie jaren meer vreemdelingen getrokken dan in een volle kwarteeuw tevoren.

Op ornithologisch gebied biedt de Noordelijke helft van Limburg den bewoners van het Westen des lands merkwaardigs genoeg. Natuurlijk ontbreken de gewone vogelsoorten niet. Zwaluwen scheerden vlug langs ons heen, grasmusschen en boompiepers waren in elke boschje te hooren en het krachtige winterkoningenlied daverde overal in het rond. En daarnaast kwamen nog andere vogels voor, die in het grootste deel van het eigenlijke Holland ontbreken. Zwarte roodstaartjes, bewegelijk als ze zijn, sprongen af en aan van dak op dakgoot en ze gunden zich niet zooveel tijd, dat het trillende staartje behoorlijk tot rust kon komen. Vinnig leverden zij strijd aan de musschen, die zich wat al te dicht in hun gebied waagden en telkens weer waren het de roodstaartjes, die meester van het terrein bleven. Ondanks de vele beslommeringen vonden zij nog gelegenheid, telkens hun haastig, vrij eentonig liedje ten beste te geven, al moesten zij dit ook menigmaal onderbreken, als een brutale musch weer al te opdringerig werd.

Op en langs de wegen hielden zich tal van kuifleeuweriken op, vrij groote en logge dieren, die niet de minste schuwheid liepen zij, dank zij het vale van den zwakgestreepte rug, al bijzonder weinig in het oog. Geelgorzen herhaalden hun eentonig wijsje uit den treure en zij bleven ons gezelschap houden tot aan den zoom van de groote heidevlakte.

Bijzonder talrijk waren overal de eksters en met drie of vier tegelijk trokken zij door het dichte hout. Hoe sterk deze vogels ook overal elders vervolgd worden, in Limburg hebben zij weinig van de zijde der menschen te duchten. Een oud bijgeloof toch beweert, dat het dooden van dezen vogel ongeluk aanbrengt en geen jager durft het te wagen zijn geweer op een ekster aan te leggen. Zoo ergens, dan bleek het hier zonneklaar, dat de schade der bonte vogels gemeenlijk sterk overdreven wordt voorgesteld; de stand der kleinere zangvogels was veel beter dan in menig eksterlooze streek. De natuur, die velerlei dieren naast elkaar heeft doen leven, biedt ook voldoende waarborg, dat de eene soort niet door de andere wordt uitgeroeid of verdrongen.

Voor al in het jonge naaldhout aan den zoom van de groote Peel hield zich een groot aantal zangvogels op. Op de jonge loten zaten overal donkergekleurde wezens: paapjes en roodborsttapuiten die zaten te buigen alsof zij telkens aanstalten maakten om weg te vliegen, doch die zich ook regelmatig weer intoonden en dan alleen door korte, knetterende geluiden aan hun onrust uiting gaven. Hoeveel paren van die beide aan elkaar verwante vogelsoorten zich wel op elke hectare jong bosch ophielden, is zelfs niet bij benadering te schatten.

Interessant was ook de waarneming, die wij mochten doen in de eikjes langs de laatste roggevelden aan onzen weg. Op een der hoogste twijgen zat daar een kleine vogel te zingen; 't was een tamelijk eenvoudig liedje, eerste enkele korte klanken, die min of meer weifelend werden voortgebracht en gevolgd werden door een aardigen uithaal. Duidelijk was het de zang van een gors, doch het liet het simpele wijsje van rietgors en geelgors ver achter zich en overtrof zelfs het geluid van de grauwe gors, den dikken vogel uit de vette bouwstreken aan den dag legden. Met opgerichte kuif stapten zij statig rond en als wij al te dicht in hun nabijheid kwamen, drukten zij zich plat in het rulle zand en dan Zonder twijfel was de gors, die daar zoo aanhoudend zat te zingen, een ortolaan, zoo goed als onbekend in het Westen van ons land, doch telken jare in een behoorlijk aantal broedende in Limburg en in Noord-Brabant.

Dank zij het scherpe licht, dat op den ortolaan viel, leek de onderzijde min of meer geel, veel lichter dan die in werkelijkheid is en pas, toen het dier naar omlaag schoot en op den mullen zandweg naar voedsel ging zoeken, kwam de eigenlijke kleur beter uit, vooral de gestreepte bruine rug en de dof-groene kop. Die mat-groene kleur aan den kop alleen is voldoende om den ortolaan te doen herkennen; geen andere vogel ten onzent kan zich op iets dergelijks beroemen.

Nadat nog enkele boomleeuweriken ons zingende waren voorbijgefladderd, een koekoek

over ons heen was gestreken en een groene specht als een groen-gele streep in het donkere naaldhout was verdwenen, kwamen wij aan de eigenlijke Peel, aan den kant een weinig heuvelachtig, maar verderop vlak en geen enkele boom bijna wist het strakke van het landschap eenigszins te verbreken. Aan de kim vertoonden zich ver en vaag boomen en torenspitsen; tot zoover was de ontoegankelijke Peel aan de cultuur ten offer gevallen. Tusschen die bewoonde streek en ons strekte zich het ruime heideveld uit, mijlenlang en mijlen breed. Recht voor ons uit, minstens een uur van ons verwijderd, stond een eenzaam boerderijtje, van zandsteen opgetrokken; daar had de ontginning van deze woeste streek reeds vasten voet kunnen vinden en eenmaal zal wellicht de tijd komen, dat ook de wijde en vrije Peel ten ondergang gedoemd is. Een groote oppervlakte wei- en bouwland, vaak van twijfelachtige waarde, zal er dan gewonnen zijn, doch niet dan ten koste van een uiterst merkwaardig gedeelte van den Nederlandschen bodem.

Nooit hebben de materieele belangen zwaarder gewogen dan in onzen tijd en groote lappen uit het heidegebied gaan in andere handen over; nauwelijks zal zich een gunstige gelegenheid voordoen, of de ontginning wordt ter hand genomen. Hoe lofwaardig het streven tot verhooging onzer productie ook moge zijn, toch zal het nageslacht ons dankbaar zijn, indien wij hun een gedeelte van het zoo karakteristieke landschap ongeschonden kunnen nalaten. En daar de Peel lang niet overal zoo vruchtbaar is, dat ontginning voldoende loonend kan worden geacht, zou dit daar zonder veel bezwaren kunnen geschieden.

De meeste vogels schatten het eenzame oord te mijden; gedurende een half uur bleven de gewone leeuweriken en tapuiten ons gezelschap houden, maar hun aantal werd hoe langer hoe kleiner. Verderop was er alleen plaats voor de echte bewoners der woeste gronden, waarvan het grootste gedeelte niet zooveel aanpassingsvermogen bezit, dat het zich in min of meer gecultiveerde streken staande kan houden.

Bij het eenzame boerderijtje verlieten wij den ruwen, bijkans onbegaanbaren zandweg en vervolgen onzen tocht door de dichte heide, waar hoogstens een vervallen karrespoor aan de aanwezigheid van menschen herinnerde. Veel verderop zagen wij enkele karren hotsend en stootend door het ongelijke veld trekken, beladen met heide of met plaggen, de eenige voortbrengselen van de woeste Peel. In diezelfde omgeving troffen wij ook de sporen van schapen aan en bovendien ontelbaar vele, diepe, gladwandige kuiltjes, die bewezen, dat er veel met zand geworpen moest worden, om de kudde in bedwang te houden. Iederen namiddag wordt het heideveld bezocht door een flinke kudde wolven; in den morgen evenwel ligt het uitgestrekte terrein volkomen verlaten. Die regeling komt de mestproductie zeer ten goede en mest kan de heideboer nu nog minder ontberen dan voorheen.

De plantengroei van het Peellandschap is uiterst sober; op de hoogere deelen struik en dopheide, in de kuilen en kommen, die in zeer verschillende omvang overal worden aangetroffen, buntgras, benevens rietgras- en mossoorten en het geheele terrein is zoo vochtig, dat de zonnedauw op bijkans elk plekje welig tiert. Zeer algemeen is er ook het duivelsnaaigaren, de roodbruine draadvormige woekerplant, die het vooral op de struikheide gemunt heeft. Gewoonlijk zijn de kommen en kuilen, overblijfselen van vroegere vennen, met water gevuld, doch de lang aangehouden droogte had nu den bodem bloot gelegd; over de laagste deelen lag een zilveren wade gespreid van duizenden zachte wollegras-pluimen.

De aanwezigheid van menschen veroorzaakte een groote onrust onder de vogels van de onafzienbare velden. Met trillende geluiden vlogen de wulpen ons tegemoet en langen tijd bleven twee, drie paren in onze onmiddellijke nabijheid en klagende grutto's voegden zich daar al spoedig bij. Duidelijk was het te merken, dat al die vogels zwaar-bebroede eieren of jongen hadden en dat kan slechts pleiten voor de veiligheid, die de dieren in de ruime Peel, waar het zoeken naar eieren, vooral naar eieren van slimme vogels als wulpen en grutto's zijn, met uiterst groote moeilijkheden gepaard gaat, genieten. Onze gids, een man die langer dan een halve eeuw door de Peel heeft rondgezworven, die er elk hoekje en gaatje kent en die van elke vogelsoort weet, hoeveel paren ongeveer het terrein bevolken, wist zeer goed, dat een sterke wind alleen het vinden der nesten mogelijk maakt.

Vlug als de wind schoot een boomvalk ons voorbij; de mogelijkheid bestaat, dat die enkele krom-gegroeide naaldboomen broedt, doch grooter is de kans, dat deze roofvogel de Peel alleen als jachtterrein bezigt en zich overigens in de bosschen van het ontgonnen land ophoudt. De eigenlijke Peel-roofvogel is de grauwe kiekendief, die wij op verschillende plaatsen aantreffen, terwijl hij laag over den grond zweefde, zoekende naar buit. "Zwijmelaar" noemt hem de bewoner dezer streken en zijn zwijmelen is niet anders dan al zoekende heen en weer vliegen, zooals deze vogel dat werkelijk doet. Nog andere plaatselijke vogelnamen zijn bijzonder gelukkig gevonden: dat van wulp "kuluut" en de grutto "witter" genoemd wordt, bewijst wel degelijk, dat de

135 vogelklanken met zorg zijn opgenomen. Aardig is ook de naam "meertik" voor zwarte stern; dit woord is te danken aan het feit, dat de vogel telkens het watervlak aanraakt, om insecten weg te vangen.

140 De merkwaardigste vogel van de Peel is stellig de goudpluvier, die nergens anders broedende in ons land word aangetroffen, althans in den laatsten tijd niet, doch die in dezen hoek van Limburg telken jare in tien of nog meer paren wordt gevonden, gewoonlijk over een groote oppervlakte verspreid. Geen andere vogel weet zich zoo

145 moeilijk aan de cultuur aan te passen en hoe meer de heidevelden inkrimpen des te grooter is het gevaar, dat deze vogel voor goed van Nederlandschen bodem zal moeten verdwijnen, als broedvogel tenminste, want in den trektijd is de goudpluvier een zeer algemeene verschijning. Dan evenwel missen zij de zwarte streep, die vanaf de keel naar omlaag loopt en zich aan den buik tot een groote vlek verbreedt.

150 Met lang aangehouden fluitend geluid, dat weer aanleiding heeft gegeven tot de naam "tuter" vlogen de gouden vogels om ons heen en als wij al te dicht in de omgeving van het nest of van de eieren kwamen, draafden ze op korten afstand in een kring om ons heen. Verschillende nesten had onze gids gevonden en heeft uitdrukkelijk beloofd dat de zeldzame dieren voortaan zijn volle bescherming zullen genieten. En omdat bijna

155 niemand anders in staat is, goudpluvierennesten te vinden, is die toezegging van groot belang. Wellicht zullen als gevolg daarvan de fraaie vogels de Peel in belangrijk groote aantal gaan bevolken. Tot nog toe zijn te veel van de legsels bij verzamelaars terecht gekomen.

160 Van de kleinere vogels ontmoetten wij in het eenzaamste gebied slechts twee soorten: den graspieper en den grooteren duinpieper; de eerste was vrij algemeen, terwijl de laatste er, evenals overal elders, in zeer kleinen getale schijnt voor te komen. Na een urenlangen zwerftocht over moeilijk begaanbaar veld soms, bereikten wij ten slotte het Brabantsche gedeelte van de Peel dat evenwel reeds veel van zijn woestheid heeft moeten inboeten.

J. DRIJVER.